

Tuncay Böler. *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 399 Sayfa, ISBN: 978-605-7898-21-0

Emre BAŞ¹

¹Sorumlu yazar/Corresponding author:

Emre Baş, (Lisans Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: emre.bas9878@gmail.com ORCID: 0000-0002-9453-2010

Başvuru/Submitted: 10.10.2019 • Kabul/Accepted: 28.10.2019 • Online Yayın/Published Online: 27.11.2019

Atıf/Citation: Baş, Emre. "Türkiye Türkçesi Söz Dizimi." *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology* 29, 2 (2019): 669-672.
<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.651520>

Tuncay Böler 1977’de Tokat’ta doğmuş, 1998’de ise Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun olmuştur. Akademik hayatına Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı’nda devam etmiştir. Türk dili üzerine birçok makale yayımlamış, Türk diline katkı sağlayan birden fazla eser vermiştir. Ulusal ve uluslararası sempozyum, kongre ve toplantılarda çeşitli bildirimler sunmuştur. Yeni eseri olan *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* ilk baskısı Ağustos 2019 yılının Ağustos ayında Kesit Yayınları’ndan çıkmıştır. Bu eser, Türkoloji öğrencilerine Türkiye Türkçesinin sözdizimini öğretmek amacıyla katkı sağlayacak ders kitabı niteliğini taşımaktadır.

Tuncay Böler’ in *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* adlı kitabında verdiği örnekler, çeşitli edebî metinlerden ve kendi çalışmalarından yaptığı alıntılardan oluşmaktadır. Her örneğin yanında alıntı yaptığı edebî eserin

kısaltmasını vermiştir: “Hakikat güneşini örten bulutların en kesifi menfaattir (ÇŞ-TS, 48)”. Okuyucu böylece pek çok eserden farklı örnekler görme imkânına sahip olmaktadır. Eserinde her konunun tanımını yaparken çeşitli araştırmacıların birbirinden farklı düşüncelerine de yer vermiştir. Eserde dikkat çeken bir husus da tanımı yapılan konu başlıklarının diğer dillerdeki anlamlarının da yazılmış olmasıdır. Yazar, vurgulamak istediği örnekleri cümle içerisinde koyu renkle göstermiş ve köşeli parantez içinde yazılan sözcükler de bu örneğin ait olduğu konu başlığını belirtmiştir. Dipnotlarda diğer yazarların konuyla ilgili kullandığı tabirlere ve görüşlerine yer verilmiştir.

Söz dizimi (İng. syntax, Osm. nahiv, Fr. syntaxe), bir dilde meydana gelmiş duygu ve düşünceleri hitap eden sözcüklerin anlamlarını, işlevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini ve cümle içindeki görevlerini dil bilgisi kurallarını çatısı altında inceleyen bilim dalıdır.

Türkiye Türkçesi Söz Dizimi kitabı da “cümle”, “cümlelerin ögeleri”, “kelime grupları”, “cümle türleri”, “cümle çözümlemeleri” olmak üzere beş başlıktan oluşmaktadır.

Kitabın birinci bölümü “Cümle” (s. 17-19.) kısmına ayrılmıştır. Bölüm, “cümlelerin nitelikleri, cümlede ögelerin dizilişi” olarak iki alt başlıkta incelenmiştir. Konular örneklerle beraber açıklayıcı bir üslupla anlatılmıştır. Anlatımının açıklayıcı ve öğretici olması için de tablo şeklinde örneklere yer verilmiştir. Cümledeki yüklemle koyu yazı tipiyle belirtilip yüklem ve yüklemi tamlayan ögeler de “/” ile ayrılmıştır. Cümlede ögelerin dizilişi konusu tanımlanırken Türkiye Türkçesi söz dizimi ve İngilizce söz dizimi karşılaştırılmıştır.

Kitabın ikinci bölümü “Cümlelerin Ögeleri (s. 21-65.)” kısmına ayrılmıştır. Bölümde, “yüklem, özne, nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci, cümle dışı ögeler” gibi unsurlar müstakil olarak ele alınmıştır. Bu alt başlıkların diğer dillerdeki anlamlarına da yer verilmiştir. Birbirinden farklı örneklere yer verilerek izah edilen konunun, okuyucu tarafından daha iyi kavranabilmesi için örnekler hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Kitabın üçüncü bölümü “Kelime Grupları (s. 69-205.)” kısmına ayrılmıştır. Kelime gruplarıyla ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından farklı terimler kullanılmaktadır. Örneğin, “ad tamlaması, betimleme ve belirtme öbeği, ikizleme, sıralayıcı bağlama ve öbek cümlesi vb.”¹ Eserde de kelime gruplarıyla ilgili şu terimler yer almaktadır: “İsim tamlaması, sıfat tamlaması, zarf tamlaması, ikileme, bağlama grubu, edat grubu, ünlem grubu, birleşik isim grubu, unvan grubu, sayı grubu, aitlik grubu, birleşik fiil grubu, fiilimsi grupları, kısaltma grupları.” Bu söz öbeklerinin içinde “zarf tamlaması” sıklıkla karşılaşmadığımız bir tabirdir ve bu tabiri Mehmet Özmen’in de kullandığını görürüz. Eserde yazarın sınıflandırmasının yanında “Halil İbrahim Usta, Günay Karaağaç ve H. İbrahim Delice’nin” tasniflerine de yer verilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümü “Cümle Türleri (s. 207-265.)” kısmına ayrılmıştır. Bu bölüm “Yapısına göre cümleler, yüklemine göre cümleler, yüklemine göre cümleler, anlamına göre cümleler” olarak dört alt başlıkta incelenmiştir. Yazar, yapısına göre cümleleri

1 Emine Temel, *Doğu Türkçesinde (14. - 16. yy.) Cümle ve Sözcük Öbekleri*, (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2018), 43.

basit, birleşik (şartlı bileşik cümle, iç içe birleşik cümle, bağlı birleşik cümle, ara cümleli birleşik cümle, karmaşık birleşik cümle), sıralı (bağımlı sıralı cümle, bağımsız sıralı cümle) ve eksilteli (kesik) cümle olmak üzere dört alt başlığa ayırmıştır. Yüklemının türüne göre cümleler, fiil ve isim cümleleri olmak üzere iki alt başlığa ayrılıp ele alınmıştır. Yüklemının yerine göre cümleler, düz (kurallı) ve devrik cümle şeklinde belirtilmiştir. Anlamına göre cümleler de olumlu, olumsuz ve soru cümleleri olarak anlatılmıştır.

Kitabın beşinci kısmı “Cümle Çözümlemeleri (s. 269-373.)” kısmına ayrılmıştır. Bu kısımda edebî ve tarihî metinler üzerinde cümle çözümlemeleri yapılmıştır. Örneğin, Mehmet Akif ERSOY’ un İstiklâl Marşı, Mustafa Kemal ATATÜRK’ ün Gençliğe Hitabesi, Nutuk, Falih Rıfkı ATAY’ ın Çankaya, Tarık BUĞRA’ nın Osmaniye, Yahya Kemal BEYATLI’ nın Aziz İstanbul vb. Eserlerin belli bir bölümü üzerinde cümle çözümlemeleri yapılırken ilk önce cümle öğelerine ayrılmış sonrasında da kelime grupları tespit edilip çözümlemeler yapılmıştır.

Taranan Eserler (s. 375-393.) bölümünde de cümlelerin sonunda yer alan ve parantez içinde belirtilen kısaltmalar açıklamalı bir şekilde verilmiştir.

Sonuç olarak eserde açık, anlaşılır ve sade bir üslup kullanılmıştır. Açıklayıcı olunması için de ayrıntıya girilip örnekler üzerinde çözümlemeler yapılmıştır. Eserde farklı görüşlerin de yer alması okuyucuya eleştirel bir bakış açısı sunmuştur.

Kaynaklar

Böler, Tuncay. *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2019.

Temel, Emine. *Doğu Türkçesinde (14. - 16. yy.) Cümle ve Sözcük Öbekleri*, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2018.

